

<https://urok.osvita.ua/materials/literature/maksim-rilskij-zittepis-poeta-bagatogrannij-tvorcij-slah-motivi-posukiv-dusevnoi-rivnovagi-krasi-v-zitti/>

Максим Рильський. Життєпис поета. Багатогранний творчий шлях. Мотиви пошуків душевної рівноваги, краси в житті

Тема: Максим Рильський. Життєпис поета. Багатогранний творчий шлях. Мотиви пошуків душевної рівноваги, краси в житті.

Мета: узагальнення і поглиблення знань про життєвий і творчий шлях Максима Рильського; удосконалення вмінь зіставляти та аналізувати поетичні твори, складати про них власну думку, обґрунтовувати її; прищеплення любові до естетичних цінностей; поглиблення вивченого про медитативну лірику.

Тип уроку: урок-конференція.

Хід уроку

I. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

(Лине тиха мелодія)

Учень читає вірш «Коли на могилі моїй»

Учитель: Ці слова належать Максимові Рильському, архімайстрові української поезії, великому вченому і філософу, зодчому української культури, людині щедрого серця і виняткового особистого чару. Ми відповідаємо:

І він прокинеться, як вічний птах,
Із попелу сивин своїх воскресне,
Щоб знову нам життя віддати чесне.

Сьогоднішнім уроком ми запалимо свічку пам'яті витонченому Гранослову, інтелектуалу й інтелігенту, якого друзі прозвали Максим Добре Серце.

Перед вами збірки творів великого українського поета Максима Тадейовича Рильського. Прочитати його твори – значить увійти в неповторний і живий поетичний світ, де ніби в казковому лісі переплітається коріння й гілля образів, дум, почуттів, поривань і злетів поета. На уроках української літератури ви дізнаєтеся, як розвивався й міцнів талант письменника, який важкий і радісний шлях художника пройшов він, здобувши всенародну любов і славу.

Запишіть тему уроку:

Максим Тадейович Рильський
(1895 – 1964)

Життєвий і творчий шлях

Все для людини і завжди з
людиною – цей заповіт Максим
Рильський проніс крізь бурю і
сніг, крізь усе своє життя.

Михайло Стельмах

Сьогодні на уроці будуть працювати групи літературознавців, біографів, істориків, а також шанувальники творчості Максима Рильського.

II. Виклад нового матеріалу.

Робота в групах.

Учитель: Село Романівка, кучерявий лісок на межигір'ї, зелені сади, порослий очеретом і ліліями ставок.

Босі пастушки в полі...вечірні дівочі пісні, що відлунюють у далечінь, розлогі пісні хлопців... Усе життя він линув думкою до цього куточка рідної землі, де серед простих людей минуло його дитинство.

А зараз наші біографи поведуть нас стежками його життя. Найперше – до отчого дому поета, на Київщину.

Біографи

Біографи: Романівко, дзвінких пісень колиско!

Тебе довіку щиро він любив.

І, згадують, казав посеред нив:

«Землі, як матері, вклоняйтесь низько...»

Дивися, як на диво, на берізки,

Зелену мову їхніх розумів.

І в серці діаманти щирих слів

Аж сяяли, як в росах сонця зблиски.

Біографи: 19 березня 1895 року в м. Києві народився Максим Тадейович Рильський.

Голова київської громади польських студентів університету св. Володимира Тадей Рильський разом з Володимиром Антоновичем та групою інших польських студентів публічно заявили, що вони не поляки, а українці. І що їхній обов'язок перестати бути паразитами на тілі народу, вивчити досконало мову, культуру й історію України та віддати все своє життя нації, серед якої живуть. Молоді неофіти України протягом кількох років пішки сходили усю Україну, щоб шляхом таких експедицій з першоджерел здобути знання про неї.

Біографи: Гадей Рильський хоч і мав будинок у Києві, та постійно проживав у селі Романівка, де одружився з простою селянською дівчиною, залишившись на все життя вірним ідеї «прекрасної авантюри своєї молодості».

Біографи: Батько навчив п'ятирічного сина читати українською мовою, яка на той час зазнавала утисків і заборон царського уряду. Хлопчика підготували вдома, і він пішов одразу в 3-й клас приватної гімназії В. П. Науменка, який був редактором журналу «Киевская старина». Проти казенних київських гімназій цей учбовий заклад відзначався волелюбним духом. Нехтуючи забороною царських властей, учителі читали своїм вихованцям твори українських письменників, особливо Шевченка.

Уже в старших класах гімназії коло зацікавлень майбутнього поета було надивовиж широке. Він знав сучасну українську і російську поезію, зачитувався Міцкевичем в оригіналі (польською мовою); прекрасно знав давньоримську літературу і навіть читав шкільні реферати про античну поезію і мистецтво...

Біографи: В обдарованого хлопчика рано прокинувся потяг до творчості. У 7 років він написав свій перший вірш «Прошак».

Біографи: Під час навчання в гімназії Максим захоплювався театром, музикою, сам став добрим піаністом. У ці роки він мешкав деякий час у видатного композитора Миколи Лисенка. Майбутній письменник учився в нього розуміти силу та красу музики. Не раз сам виконував прекрасні імпровізації на роялі, які вражали багатством композиції.

Українська пісня й музика були завжди його рідною стихією. Інакше й не могло бути: його поетичне обдарування піднялося на крилах народної пісні, яких безліч чув з уст рідної матері.

Біографи: З 1915 року М. Рильський – студент медичного факультету Київського університету. Навчається там 3 роки, а потім переходить на історико-філологічний факультет, закінчити який так і не пощастило у зв'язку з революцією та громадянською війною.

Біографи: Прошак
Ішов прошак обідраний,
Од всіх людей обижений.
Шкода мені прошака,
Що у нього доля така гірка.
Але я проти Бога не іду,
А за старця
Молюсь і ввечері, і вранці.

Молодий Рильський не знав гніту злиднів, і українське село правило йому за своєрідну Елладу. Він цинив цей світ свідомо з дитинства і охрестив його назвою своєї першої, майже в дитячі роки написаної збірки поезій «На білих островах».

Літературознавці

Літературознавці: У 1910 році М. Рильський видав першу збірку «На білих островах». Книга мала символічну назву, що була нав'язана не реальним життям, а чарівними мріями, на крилах яких він злітав у високості і гойдався на хмарах уяви, ніби на білих островах.

П. Г. Тичина, котрий виходив на літературний шлях разом із М. Рильським, у вірші «Максиму Рильському» розповів, яке враження на нього справила збірка «На білих островах», щиро зізнавшись, що в юнацькі роки вони обидва «на крилах мрії ніжною гойдались».

Та як же і не мріять:

Молодий тоді я був ще!

Як і той прозорий, сердечний, чистий
молодий поет,

що з ним я познайомився по книжці.

Тим більш, що після мрії ми ж ізнов

верталися на землю

Й краплі крові вже бачили на ній, обдертії.

Час страшний то був,

Пустельний, чорний, дикий.

І вільне слово під «опіку» взяв

царизм проклятий.

Літературознавці: У ранніх віршах М. Рильського майже відсутні конкретні спостереження реального життя, у них не зустрічаємо прикмет, що виражали б «злигодні тодішнього села, його темряву». Предметний світ поступається перед медитаціями, він виявляє схильність до роздумів. Юнака тривожать вічні теми – життя і смерть, високі моральні категорії: чесність, чистота, прагнення високої мети, віра у власні сили і щирих друзів. Усе це, зокрема, задекларовано у вірші «Шлях», написаному у 1910 році.

Читання поезії «Шлях»

Літературознавці: Ліричний герой збірки – мрійник, повсякчасно сумний, мучений, насамперед, коханням (звичайно, неподіленим) – «серце нудьгує, і плаче воно».

Читання поезії «Безсонна ніч», «Сміється ліс, шумить, гуде...»

Літературознавці: Та понад усіма цими сумнівами височить позитивний ідеал. Уже те, що юнак чесно висловлював їх, вказувало на його високу моральність, на благородне поривання дійти до мети правдивим і чистим.

У світ ліричної творчості Максим Рильський увійшов життєлюбом, закоханим у всі прояви життя з його головними скарбами любові, краси і волі.

Читання поезії «Люби природу»

Літературознавці: Понад півтори сотні віршів склали другу книжку молодого поета «Під осінніми зорями» (1918 р.), яка своїми мотивами й образами майже не відрізнялася від першої. Але в ній є справжні поетичні шедеври.

Читання поезії «На білу гречку впали роси», «Яблука дозріли, яблука червоні»

Учитель: У 20-х роках та на початку 30-х, під час нетривалої епохи українізації, в середовищі молодого творчої інтелігенції з'явилося багато літературних угруповань різного світоглядного спрямування. До одного з них і увійшов Рильський. «П'ятірне гроно неокласиків» – так називали митців, які, спираючись на художню спадщину давньої Еллади, розвивали на рідному ґрунті традиції й поетичну культуру європейської літератури, вели новаторський пошук модерного українського мистецтва. Неокласики були проти закликів «Ударників – у літературу!», проти примітивізму нового пролетарського мистецтва. Із дружними, але бездарними лавами пролетарської літератури вони крокувати не могли й не хотіли. Тому й отримували на свою адресу від пролетаріїв-літераторів критику.

Якою була суспільна обстановка в країні на той час, докладніше розкажуть нам дослідники-історики.

Історики

Історики: Українізація дала поштовх широкому культурному відродженню: повний аншлаг збирав новаторський театр Леся Курбаса «Березіль», з'явилися Довженкові фільми «Земля» і «Звенигора», які стали шедеврами світового кіномистецтва. Науку представляли В. Вернадський, М. Грушевський, С. Єфремов. Українське селянство годувало хлібом Росію і половину Європи. У пам'яті були ще Крути, Махно, Українські Січові стрільці. Отож Сталін якийсь час змушений був усе це терпіти. Однак наприкінці 20-х процесом над СБУ розпочалися масові репресії. За цим пішли голодомор, арешти, розстріли інтелігенції, переслідування будь-якого інакомислення, утвердження штучного методу соціалістичного реалізму в мистецтві і швидкісне створення культу особи Сталіна.

Біографи: У 20-ті роки М. Рильський живе в селі на Київщині. Працює помічником секретаря у продовольчій управі, потім учителем у рідній Романівці, викладаючи українську мову та літературу, які, на думку Рильського, є найбагородніші з усіх шкільних предметів. Як свідчать його вихованці, вчителем Максим Тадейович був прекрасним. Діти його дуже любили.

Поет учителював 10 років (1919 – 1929 р.): у с. Романівка, потім у залізничній школі Києва, викладав українську мову та літературу на робітничому факультеті Київського університету і в Українському інституті лінгвістичної освіти.

Історики: Тим часом пролетарські тюрми наповнювалися заарештованими людьми. Над ними збиткувалися і часто розстрілювали без судів. Доля зводила тут професорів і робітників, інженерів і селян, агрономів і поетів.

У ту лиху годину люди поводитися по-різному. Одні йшли на смерть, інші намагалися писати те, що прислужиться народові, штучно прищеплюючи до збірок обов'язкового «паровозика» – славословіє вождеві, партії, треті – писали все, що замовлялося, й усно чи письмово доносили на всіх «підозрілих» чи «ворогів».

Історики: Миколу Зерова, Максима Рильського, Павла Филиповича, Михайла Драй-Хмару, Освальда Бургардта об'єднували поглиблений інтерес до загальнолюдських цінностей, прагнення підняти престиж художнього слова, з його допомогою вирішувати філософські, історичні, морально-етичні проблеми. Так ці поети намагалися оберігати українську літературу від примітивізму, поширюваного графоманами, котрі нібито писали на «злобу дня».

Відомо, що сталінщина спрямовувала репресивні удари насамперед проти мислячої національної інтелігенції. Були ув'язнені, а потім замучені в концтаборах Микола Зеров, Михайло Драй-Хмара, Павло Филипович. Арештовують у 1931 році і півроку тримають у Лук'янівській в'язниці Києва М. Рильського. Тільки Освальду Бургардту (Юрію Клену) вдалося емігрувати, що й врятувало йому життя.

Учитель: Не минула лиха година й Рильського. 19 березня 1931 р. (у день народження), його було заарештовано і звинувачено в належності до контрреволюційної організації. На волі залишилася дружина з двома маленькими дітьми без засобів до існування. Слідчі залякували, чинили психологічний тиск, пред'являли безглузді звинувачення, вимагали зізнання у злочинах, яких не було. Максим Рильський не зізнавався, нікого не зганьбив, ні на кого не доніс. Але внаслідок відповідної «обробки» слідчих змушений був піти на самообмову. Невдовзі його оголосили ворогом народу, непролетарським письменником (бо не писав про ріст індустрії, не йшов у ногу з добою) і виголосили вирок – 10 років Соловків. Та наступного дня відпустили. У слідчій справі Рильського є запис: «Обіцяю живою працею довести своє виправлення». Не доводиться сумніватися, що з моменту звільнення з-під варти органи безпеки тримали Рильського під постійним наглядом. У 1932 р. виходить його збірка «Знак терезів».

Літературознавці

Літературознавці: Ця збірка істотно відрізняється від попереднього поетичного доробку Рильського. Уміщені в ній твори наскрізь перейняті духом соціалістичного реалізму. Рильський пішов на співпрацю з владою... Однак він був поетом від Бога. Тому митець у ньому часто перемагав конформіста, і тоді з'являлися поетичні перлини колишнього залюбленого в життя і природу неокласика.

У присмерку осінньої алеї
Згрібають діти каштановий лист
І пісеньки наспівують свої,
Синиці передражнюючи свист.

Бездумні роси на траві поблідлій
Живуть життям ритмічним і легким,
А сонце, розмахнувшись навідліг,
Короткий шлях перетинає їм.

Осіннє сонце! Смуток воєводи,
Що все скорив, щоб опочити сам!
Та серце вірить, повне прохолоди,
Дитячим неосіннім голосам.

«У присмерку осінньої алеї...»

Літературознавці: У трагічний і кривавий перший день війни М. Рильський створює епохальний, високопатріотичний твір «Слово про рідну матір». Він звучав як ораторія, утверджуючи нездоланність українського народу, який має славу історію і безстрашних волелюбних синів.

Уперше цей твір М. Рильський прочитав на радіомітингу 26 листопада 1941 року. «Слово про рідну матір» назавжди залишиться пам'ятником високого патріотичного почуття, виразом любові до рідної країни, ненависті до її поневолювачів і віри в перемогу.

Читання поезії «Слово про рідну матір»

Літературознавці: «Третє цвітіння» М. Рильського – кінець 50-х – середина 60-х років. У збірках «Троянди й виноград» (1957), «Далекі небосхили» (1959), «Голосіївська осінь» (1959), «Зимові записи» (1964) стільки земного і небесного, духовного і повчального.

Великий майстер медитує, ділиться своїми заповітними думками з читачем. Його інтелектуальна поезія стає ще душевнішою, дотупнішою, вражаюче мудрою. Творча палітра широка. Провідні теми – Україна, людина і праця, рідна мова, пісня, природа і мистецтво. Одне слово – життя в усьому його розмаїтті.

Читання поезії «Спасибі»

Читання поезії: «Коли тривоги життєвої»

Коли тривоги життєвої
Тебе підхопить вітер злий,
По вінця сили трудової
У серце стомлене налий.
Нехай не виє самотина,
Як чорний пес за ворітьми!
Скажи крізь муку: я людина!
Зрадій крізь горе: я з людьми!

Літературознавці: Інтелектуал Рильський низько схилявся перед велетнями світової і національної культури, високо поцінуючи їхній внесок у духовну скарбницю людства. Поет створив цикл літературних портретів видатних особистостей: Бетховена, Шопена, Шевченка, Пушкіна, Коцюбинського, Франка, Лесі Українки.

Читання поезій: «Леся Українка», «Франко», «Шевченко», «Коцюбинський».

Літературознавці: Людина праці – головний герой поезії Максима Тадейовича. Його самого, великого трудівника, за зроблене в науці і культурі називали Українською Академією. Праці як основі життя людини М. Рильський присвятив збірку «Троянди й виноград», у яку увійшов однойменний вірш.

Читання поезії «Троянди й виноград»

Літературознавці: У творчому доробку гранослова є, звісно, й вірші про кохання. Серед них чимало присвячених дружині Катерині Миколаївні, яку поет дуже любив.

Читання поезії:

Тобі одній... Хоч фраза ця не раз,
Мільйон разів писалась і співалась, –
А чи таких багато в світі фраз? –
Тобі одній все, що в душі зросталось.
Одній тобі, твоїй руці худій,
Твоєму мерцю теплому звіряюсь,
І каже серце тепле: «молодій,
Живи, твори!» – І я йому скоряюсь.

Біографи: Максим Рильський – не тільки поет, а й визначний мовознавець, блискучий перекладач, автор багатьох глибоких літературознавчих праць, рецензій, статей. Йому належать такі ґрунтовні дослідження, як «Українські думи та історичні пісні», «Про поезію Тараса Шевченка», «Природа і література». Максим Тадейович працював директором Науково-дослідного інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії, головою Спілки письменників України.

Біографи: Максим Рильський великий знавець живої української мови, брав безпосередню участь у створенні «Російсько-українського словника», був одним із редакторів і творців шеститомного «Українсько-російського словника», дбаючи про розвиток і збагачення лексики української літературної мови.

Читання поезії «Мова».

Біографи: Ще одна важлива сфера його діяльності – велика, копітка громадська робота. Чесність, відповідальність, інтелігентність і людяність Рильського вражали всіх, хто його знав. Він залишив нам прекрасні поезії і мудрі поради. Найголовніша з них – любити життя в усіх його найкращих проявах.

Читання поезії «Як не любити...»

Біографи: Усе, чого досяг Максим Тадейович в літературі й науці, здобуто воістину титанічною працею. Він працював багато, наполегливо і плідно. Разом з тим за своїм характером Рильський не був творцем кабінетного типу. Він володів особливим даром, особливим талантом спілкування з людьми. До нього щиро горнулися люди найрізноманітніших, вдач і доль, бо кожному імпонували його бадьорість, життєрадісність, товариськість, Він чарував людей ерудицією, дотепним словом, тонким спостереженням і глибоким розумінням краси в найширшому розумінні цього слова.

Біографи: 24 липня 1964 року перестало битися серце великого поета. Творця великих поезій, глибокого цінителя духовних скарбів в останню путь на Байкове кладовище проводжали улюбленою піснею поета «Забілили сніги».

Читання поезії «Пророк зорі»

Учитель: Тиха річечка Унава, на берегах якої майбутній поет обертався серед сільської дітвори, мрійна Романівна, що, попри загальну темряву, плакала в серці природжений потяг до краси і мандрівок, п'ятнадцятирічний Київ, де розбурхалася жадоба знань, могутній красень Славута, що напоїв своєю снагою, рідний народ, з вуст якого почув перше слово – ось які життєдайні сили надихали поета на високу творчість. За все це поет віддав народові свій талант, увесь жар свого полум'яного серця.

У цьому – Безсмертя поета.

Читання поезії «Коли на могилі моїй»

III. Підсумок уроку.

IV. Домашнє завдання.

Вивчити біографію Максима Рильського; аналізувати його твори; скласти тестові завдання за темою; вивчити одну поезію напам'ять.

Література

1. Київські неокласики («Українські мемуари»). – К., 2003.
2. Лавріненко Ю. Лірика і ліричний епос Максима Рильського // У кн.: Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. – К., 1994. – Т. 2. – С 91 – 99.
3. Новиченко Л. Поетичний світ Максима Рильського. – К., 1980.